

Interview met Anneke Menger over het lectoraat 'Werken in justitieel kader'.

Sinds 2008 is aan de Hogeschool Utrecht (HU) het lectoraat 'Werken in Justitieel Kader' geïnstalleerd. Het lectoraat houdt zich bezig met professionals die werken in een justitieel kader. Deze professionals werken bijvoorbeeld bij de reclassering, in justitiële jeugdinrichtingen, bij de jeugdbescherming of in een tbs-kliniek.

Het lectoraat heeft een onderzoeksprogramma waarmee de HU wil bijdragen aan de praktische en wetenschappelijke kennis binnen dit vakgebied. Het lectoraat richt zich op de pendelbeweging tussen wetenschappelijke bewijsvoering en de beste werkmethoden in de praktijk. Daarnaast ontwikkelt het lectoraat onderwijs voor professionals die al in deze sector werken en voor studenten die dit gaan doen. Anneke Menger geeft samen met Jo Hermans leiding aan dit lectoraat. Het EFP sprak met haar.

Achtergrond Anneke Menger

Anneke Menger begon haar carrière als maatschappelijk werker en studeerde vervolgens Sociale Wetenschappen. Ze was werkzaam in de hulpverlening en ging na enige tijd het onderwijs in. Vanuit haar ervaring en in haar rol als manager van een onderwijsinstelling raakte ze gegrepen door het idee dat tot voor kort in de hulpverlening overheerste, namelijk dat je iemand niet zou kunnen helpen als er geen motivatie is voor de behandeling. Ze zegt hierover:

“Door dat denkbeeld stonden vooral reclasseringswerkers en anderen die werkten met cliënten die niet uit zichzelf komen, methodisch met lege handen. Het proces van motiveren maakt juist vaak deel uit van het veranderingsproces dat je op gang brengt. Hierover schreef ik een kleine publicatie en ging ik trainingen geven binnen de Reclassering: hoe kan je omgaan met onvrijwilligheid. Het bleek een gat in de markt te zijn en de honger naar kennis op dit gebied was groot. Vanuit de trainingen die ik gaf, en onderzoek dat ik deed naar dit onderwerp, heb ik samen met Lous Krechtig een boek geschreven: 'Het delict als maatstaf. Methodiek voor werken in een gedwongen kader'. Het kwam in 2003 uit en voorzag in een grote behoefte. Inmiddels komt de vierde (herziene) druk er aan. Vanuit het lectoraat werken we nu overigens aan een nieuw methodiekboek, waarin de actuele stand van zaken is beschreven. Dit komt uit medio 2011

Wat is een lectoraat en hoe kwam het lectoraat tot stand?

“De hogescholen hebben zeven jaar geleden kennisontwikkeling als speerpunt genomen in hun beleid. Ze wilden meer bieden dan alleen kennisoverdracht en zelf ook kennis gaan ontwikkelen. Enerzijds om actueel te blijven, anderzijds om de 'kennisparadox' te doorbreken: er moest een brug worden geslagen tussen de in zichzelf gekeerde werelden van wetenschappelijk onderzoek en de werkvloer. Kennis moet leiden tot feitelijke innovatie op de werkvloer en de inzichten vanuit de werkvloer moeten door middel van onderzoek worden onderbouwd. Daarvoor zijn hogescholen uitermate geschikt.

Hogescholen zijn toen begonnen met praktijkgericht onderzoek, in de vorm van lectoraten. Het is niet minder wetenschappelijk dan universitair onderzoek, maar wel anders. Bij ons begint en eindigt het altijd met een vraag uit de praktijk en is gericht op verbetering van professioneel handelen. Dit is het mooie van een lectoraat: je slaat een brug tussen onderwijs en het maatschappelijk werkveld. Aan beide kanten gaat het niveau omhoog. Je leert van elkaar en brengt het samen in praktijk. Ontwikkeling stimuleren vanuit 'best practices' en 'what works' principes.

Welk domein behandelt dit lectoraat precies?

“Het lectoraat ‘Werken in Justitieel kader’ richt zich op het verbeteren van professioneel handelen van mensen die werken met mensen in een gedwongen setting. In mooi Engels: *working with mandated clients*. Het werkveld is heel breed en betreft eigenlijk iedereen die een gedwongen behandeling of toezicht ondergaat. Reclasseringwerk valt er bijvoorbeeld onder maar ook de tbs-instellingen en onder toezichtstellingen van kinderen. Daarnaast richt dit lectoraat zich ook op preventief handelen bij risicjongeren en – gezinnen, als er een ingreep dreigt.

Het lectoraat ontwikkelde ook onderwijs voor dit werkkterrein, waarbij het nieuwe en bijzondere is dat het zich richt op behandeling die niet vrijwillig is, maar wordt afgedwongen. Tot nu werden mensen in deze (psycho)sociale sector allemaal opgeleid vanuit het idee dat mensen geholpen willen worden, dat er vrijwilligheid van behandeling is. Behandelaren werden niet voorbereid op het werken met cliënten met een sterke problematiek en grensoverschrijdend gedrag, die bovendien niet op hulp zitten te wachten. Zij leerden niet hoe je omgaat met onwil, en welke dilemma’s je daarbij tegenkomt. En daar richt onze opleiding zich nu specifiek op. Dat is een heel andere dynamiek en vergt andere vaardigheden van de behandelaars. Welke dat zijn, en hoe je die het best toepast is ons werkkterrein.

Ons onderzoek richt zich daarbij op twee onderdelen: professionaliteit en continuïteit. Het eerste deel professionaliteit gaat over wat de algemene kenmerken zijn van professioneel handelen. Alles wat bepalend is voor het vakmanschap komt hier aan bod. Hoe bouw je een werkkalliantie met je cliënt, hoe ga je om met *reactance*, ofwel het verzet tegen het gedwongen kader. Hoe hou je je eigen motivatie op peil? Hoe breng je normen en waarden over? Het zijn vragen die we hier proberen te beantwoorden.

Binnen het lectoraat zijn er verschillende onderzoeken en programma’s die elk hun eigen promovendus hebben die het leidt, maar alles wat we doen valt onder deze paraplu. Mijn eigen onderzoek richt zich op de kwaliteit van de werkkalliantie in een gedwongen kader. Met werkkalliantie bedoelen we de professionele interactie die er is tussen een cliënt en behandelaar. Ik ga na in hoeverre de kwaliteit van deze werkkalliantie invloed heeft op het bereiken van de doelen van het toezicht. Door het werkkalliantie te noemen, en niet relatie, geven we aan dat het geen persoonlijke relatie is, maar een professionele relatie .

Het onderdeel continuïteit gaat over de samenhang tussen alle verschillende trajecten waar cliënten in terecht kunnen komen. Het veld lijdt aan versnippering, behandelingen die niet op elkaar aansluiten of de ene instantie die niet weet wat de ander doet. Wij hebben nu een concept ontwikkeld, op basis van internationaal onderzoek, om cliënten een geïntegreerd traject aan te bieden. Samen met een groot aantal instellingen in de Jeugdzorg in de provincie Utrecht draaien we een pilot waarbij we dit concept uitproberen. Het heet ‘wraparound care’. We zijn nu ook hiermee begonnen met de verslavingsreclassering en het Veiligheidshuis in Utrecht. Misschien wordt deze pilot nog uitgebreid naar andere terreinen.

Bij het lectoraat werken we met elkaar in de vorm van een kenniskring van 18 mensen uit diverse hogescholen, uit de academische wereld en uit de praktijk. De samenwerking binnen deze kring verloopt geweldig, Eer heerst een positieve en dynamische sfeer en we weten elkaar goed te vinden.”

In hoeverre kan het lectoraat voorzien in een behoefte van de tbs-instellingen?

“In tbs-instellingen spelen dezelfde thema’s: hoe wordt het professionele handelen beïnvloed door de gesloten context waarbinnen het afspeelt. Daarbij spelen legio vragen zoals: hoe ga je als behandelaar om met de risico’s. Hoe verhoudt het professionele handelen zich met de behandelethiek. Hoe ga je om met de heftige reacties als er iets fout gaat bij een verlof?”

Dit laatste voorbeeld: als er iets misgaat wordt het in de media vaak gebracht alsof het de schuld van de begeleiders en behandelaars is. Het lijkt dan aan de professional te liggen, en niet aan de dader. Het is de wereld op z’n kop. Wat wij kunnen doen is duidelijk omschrijven en vaststellen wat professioneel handelen is en zo het vak versterken. Risico’s kun je niet uitbannen en dat zou wel eens wat duidelijker moeten worden vastgelegd.

Door de beroepsidentiteit te versterken kun je ook het vertrouwen bij de professionals vergroten. Je geeft dan aan: dit kunnen ze, dit is de stand van kennis, dit kan je verwachten. Maar je kunt geen wonderen van ze verwachten.

Verder kun je hier ook kijken naar continuïteit en het aanbrengen van meer samenhang. We zouden bijvoorbeeld kunnen meedenken bij de versterking van de tandem met de reclassering. Vakmanschap neerzetten en een samenhang aanbrengen. Daar is het hele forensisch psychiatrische veld bij gebaat!”

Op welke onderzoeksgebieden zouden wij als EFP een rol kunnen spelen?

“Er zijn heel veel mogelijkheden: er loopt nu een onderzoek naar rapportage samen met het Pieter Baan Centrum, en we hebben drie deskundigen op het forensische vlak in de kenniskring. Het FSNA onderzoek is bijvoorbeeld heel interessant en nuttig. In samenwerking met elkaar kunnen we thema’s herkennen en onderzoek opzetten. Net als het EFP zijn we gericht op samenwerking en het versterken van elkaars kwaliteiten door van elkaar te leren.”

Voor meer informatie: www.werkeninjustitieelkader.nl